

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΚΟΚΚΙΝΑ ΜΑΛΛΙΑ

ΟΡΧΑΝ ΠΑΜΟΥΚ

Η γυναίκα
με τα κόκκινα μαλλιά

μυθιστόρημα

Μετάφραση από τα τουρκικά

ΣΤΕΛΛΑ ΒΡΕΤΟΥ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 416

Όργαν Παμουκ, *Η γυναίκα με τα κόκκινα μαλλιά*

Τίτλος πρωτοτύπου: *Kırmızı Saçlı Kadın*

Μετάφραση: Στέλλα Βρετού

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια, διορθώσεις: Αρετή Μπουκάλα

Σελιδοποίηση: Κωνσταντίνος Καπένης

Φιλμ, μοντάζ: Μαρία Ποιινού-Ρένεση

Copyright© Orhan Pamuk, 2016

All rights reserved

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε.

(Εκδόσεις Πατάκη), 2017

Πρώτη έκδοση στην τουρκική γλώσσα από τις εκδόσεις

Yarın Kredi Yayınları, 2016

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Απρίλιος 2018

Κ.Ε.Τ. Β389 Κ.Ε.Π. 315/18 ISBN 978-960-16-7836-8

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ.

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Στην Ασλί

Ο Οιδίποδας, ο φονιάς του πατέρα του, ο σύζυγος της μητέρας του, ο άνθρωπος που έλυσε το αίνιγμα της Σφίγγας! Τι να μας λέει άραγε η μυστηριώδης τριάδα των μοιραίων αυτών πράξεων; Υπάρχει μια παμπάλαιη λαϊκή δοξασία, ιδιαίτερα στην Περσία, κατά την οποία ένας σοφός μάγος μπορεί να γεννηθεί μόνο από αιμομιξία.

Νίτσε, *Η γέννηση της τραγωδίας* (μτφρ. Ζήσης Σαρίκας)

ΟΙΔΙΠΟΥΣ: ποῦ τόδ' εὔρεθήσεται ἶχνος παλαιᾶς δυστέκμαρτον αἰτίας;

Σοφοκλής, *Οιδίπους Τύραννος*

Κανείς δε σφίγγει στην αγκαλιά του τον γιο χωρίς πατέρα, αλλά και τον πατέρα χωρίς γιο.

Φιρντουσί, *Σαχναμέ*

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΗΘΕΛΑ πραγματικά ήταν να γίνω συγγραφέας. Όμως έπειτα απ' όσα συνέβησαν, και που θα σας τα διηγηθώ, έγινα γεωλόγος κι εργολάβος. Και μη νομίζουν οι αναγνώστες μου ότι επειδή άρχισα να διηγούμαι την ιστορία μου έχουν όλα τελειώσει, ότι τα έχω αφήσει όλα πίσω. Όσο θυμάμαι, τόσο πιο πολύ εμβαθύνω στα γεγονότα. Γι' αυτό και αισθάνομαι ότι στη συνέχεια ο γρίφος της σχέσης πατέρα και γιου, όπως παρέσυρε εμένα, θα παρασύρει κι εσάς.

Το 1985 ζούσαμε σε μια γειτονιά στο Μπεσίκτας, σ' ένα διαμέρισμα κοντά στην έπαυλη Ιχλαμούρ. Ο πατέρας μου είχε ένα μικρό φαρμακείο, το Χαγιάτ. Μια φορά τη βδομάδα έμενε ανοιχτό μέχρι το πρωί, με τον πατέρα μου στη βάρδια. Όταν δούλευε νύχτα τού πήγαινα το δείπνο του. Όση ώρα ο ψηλός, λεπτός, όμορφος πατέρας μου έτρωγε, δίπλα στην ταμειακή μηχανή, μου άρεσε να κάθομαι στο φαρμακείο, να ρουφάω τις μυρωδιές από τα φάρμακα. Σήμερα, έπειτα από τριάντα χρόνια, στα σαράντα πέντε μου, ακόμα μου αρέσει η μυρωδιά από τα παλιά φαρμακεία με τα ξύλινα ερμάρια.

Το φαρμακείο Χαγιάτ δεν είχε μεγάλη πελατεία. Στη

νυχτερινή βάρδια ο πατέρας μου σκότωνε την ώρα του κοιτάζοντας μια μικρή φορητή τηλεόραση, της μόδας τον καιρό εκείνο. Καμιά φορά τον έπιανα να μιλάει χαμηλόφωνα με τους φίλους που πήγαιναν να τον επισκεφτούν. Οι αριστεροί φίλοι του όταν μ' έβλεπαν σταματούσαν την κουβέντα, μου 'λεγαν ότι ήμουν κι εγώ όμορφος και συμπαθητικός ακριβώς όπως ο πατέρας μου, μου έκαναν ερωτήσεις: τι τάξη πήγαινα, αν μου άρεσε το σχολείο, τι θα γίνω όταν μεγαλώσω. Δεν έμενα πολλή ώρα στο φαρμακείο, επειδή έβλεπα ότι ο πατέρας μου ήταν ανήσυχος όταν ήταν εκεί φίλοι του από τον ίδιο πολιτικό χώρο, έπαιρνα το άδειο σεφερτάσι και γύριζα σπίτι μου περπατώντας κάτω από τα χλωμά φώτα του δρόμου και τα πλατάνια. Στο σπίτι δεν έλεγα στη μητέρα μου ότι στο μαγαζί ήταν ένας από τους συναγωνιστές συντρόφους του πατέρα μου. Ο πατέρας μου κι οι φίλοι του εκνεύριζαν τη μητέρα μου, γιατί την ανησυχούσε η σκέψη ότι ο πατέρας μου θα έμπλεκε πάλι ή ότι θα μας παρατούσε γι' άλλη μια φορά στα καλά του καθουμένου και θα εξαφανιζόταν. Είχα καταλάβει βέβαια ότι αιτία για τους σιωπηλούς καβγάδες ανάμεσα στη μάνα και τον πατέρα μου δεν ήταν μόνο η πολιτική. Καμιά φορά έμεναν τσακωμένοι για καιρό, δεν μιλούσαν σχεδόν καθόλου μεταξύ τους. Ίσως να μην αγαπιόνταν. Διαισθανόμουν ότι ο πατέρας μου αγαπούσε, και τον αγαπούσαν, πολλές γυναίκες. Η μητέρα μου πέταγε κάτι σπόντες καμιά φορά, ώστε να καταλάβω ότι υπήρχε άλλη γυναίκα. Επειδή όμως οι καβγάδες των γονιών μου με στενοχωρούσαν πολύ, είχα απα-

γορεύσει στον εαυτό μου να τους σκέφτομαι και να τους θυμάμαι.

Η τελευταία φορά που είδα τον πατέρα μου ήταν στο φαρμακείο, ένα βράδυ όταν του πήγα το φαγητό. Ήμουν στην πρώτη λυκείου· ήταν μια συνηθισμένη φθινοπωρινή νύχτα. Έβλεπε τις ειδήσεις στην τηλεόραση. Αργότερα, κι ενώ εκείνος έτρωγε το φαγητό του στον πάγκο, εξυπηρετήσα δυο πελάτες που ζήτησαν ο ένας ασπιρίνη κι ο άλλος βιταμίνη C και αντιβιοτικά, έβαλα τα λεφτά στο συρτάρι της παλιάς ταμειακής μηχανής, μ' εκείνον τον ευχάριστο κουδουνιστό ήχο μόλις την άνοιγες. Φεύγοντας για να γυρίσω σπίτι, έριξα μια τελευταία ματιά στον πατέρα μου· από την πόρτα όπου στεκόταν μου χαμογέλασε, μου κούνησε το χέρι.

Το επόμενο πρωί δε γύρισε σπίτι. Μου το 'πε η μητέρα μου το απόγευμα, όταν επέστρεψα από το σχολείο. Τα μάτια της από κάτω ήταν πρησμένα, είχε κλάψει. Νόμισα ότι τον πήραν, όπως μια άλλη φορά, από το φαρμακείο και τον οδήγησαν στο Τμήμα Πολιτικών Υποθέσεων, όπου θα τον βασάνιζαν με φάλαγγα και ηλεκτροσόκ.

Εφτά-οχτώ χρόνια πριν, ο πατέρας μου είχε εξαφανιστεί πάλι. Επέστρεψε στο σπίτι σχεδόν δύο χρόνια αργότερα. Από τη συμπεριφορά της μητέρας μου δεν θα έβγαζες το συμπέρασμα ότι είχε υποστεί βασανιστήρια κι ανακρίσεις από την αστυνομία. Ήταν έξω φρενών μαζί του. «Ξέρει αυτός τι έχει κάνει!» έλεγε όταν μιλούσε για κείνον. Αντίθετα, είχε στενοχωρηθεί πάρα πολύ όταν τον συνέλαβαν για πρώτη φορά, στο φαρμα-

κείο, ένα βράδυ αμέσως μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα. Μου έλεγε ότι ο πατέρας μου ήταν ήρωας, ότι έπρεπε να είμαι περήφανος για κείνον. Μαζί με τον βοηθό του τον Ματζζίτ, έκανε εκείνη τις βάρδιες του στο φαρμακείο. Καμιά φορά φορούσα κι εγώ την άσπρη ποδιά του Ματζζίτ. Βέβαια, εγώ στο μέλλον δεν θα γινόμουν βοηθός φαρμακοποιού αλλά επιστήμονας, όπως ήθελε ο πατέρας μου.

Μετά την τελευταία εξαφάνισή του, σταμάτησε ν' ασχολείται με το φαρμακείο. Δεν ανέφερε ούτε τον Ματζζίτ ούτε κάποιον άλλο βοηθό, ούτε αναρωτιόταν τι θα γίνει το φαρμακείο. Κι αυτό μ' έκανε να σκέφτομαι ότι ο πατέρας μου είχε εξαφανιστεί για κάποιον άλλο λόγο. Τι θα πει όμως «σκέφτομαι;»

Είχα καταλάβει από τότε ότι οι σκέψεις μιάς έρχονται στον νου άλλοτε με λέξεις άλλοτε με εικόνες. Κάποιες φορές δεν σκεφτόμουν με λέξεις... Η εικόνα όμως του πράγματος που σκεφτόμουν, ότι έβρεχε καρεκλοπόδαρα, για παράδειγμα, κι εγώ έτρεχα, αλλά και το ταισθανόμουν, εμφανιζόταν αμέσως μπροστά στα μάτια μου. Άλλοτε πάλι σκεφτόμουν κάτι με λέξεις και σε καμία περίπτωση δεν το έφερνα μπροστά στα μάτια μου σαν εικόνα: όπως το μαύρο φως, τον θάνατο της μητέρας μου ή την αιωνιότητα.

Ίσως ήμουν ακόμα παιδί: καμιά φορά κατάφερνα να μη σκέφτομαι θέματα που δεν ήθελα να σκέφτομαι. Άλλοτε πάλι γινόταν το εντελώς αντίθετο και δεν μπορούσα να βγάλω απ' τον νου μου την εικόνα ή τη λέξη που δεν ήθελα να σκέφτομαι.

Για ένα μεγάλο διάστημα ο πατέρας μου μετά την τελευταία εξαφάνισή του δεν επικοινωνήσε μαζί μας. Καμιά φορά δεν μπορούσα να θυμηθώ το πρόσωπό του. Και τότε ένιωθα σαν να κοβόταν ξαφνικά το φως κι εξαφανίζονταν όλα μπροστά από τα μάτια μου.

Ένα βράδυ περπάτησα μόνος μου προς την έπαυλη Ιχλαμούρ. Η πόρτα του φαρμακείου Χαγιατ ήταν κλειδωμένη. Το μαύρο λουκέτο που κρεμόταν έδινε την εντύπωση ότι θα έμενε κλειστή για πάντα. Από τον κήπο της έπαυλης Ιχλαμούρ ερχόταν ομίχλη.

Πριν περάσει πολύς καιρός, η μητέρα μου είπε ότι δεν είχαμε κανένα έσοδο ούτε από τον πατέρα μου ούτε από το φαρμακείο, ότι η οικονομική μας κατάσταση ήταν κακή. Τα μόνα έξοδά μου ήταν ο κινηματογράφος, τα σάντουιτς με γύρο και τα εικονογραφημένα μυθιστορήματα. Στο λύκειο Καμπάτας πήγαινα περπατώντας. Είχα φίλους που αγόραζαν και πουλούσαν ή νοίκιαζαν παλιά περιοδικά με εικονογραφημένα μυθιστορήματα. Όμως δεν ήθελα όπως αυτοί να περιμένω υπομονετικά για πελάτη τα Σαββατοκύριακα στις πίσω πόρτες των κινηματογράφων ή τριγύρω στα στενά.

Πέρασα το καλοκαίρι του 1985 πουλώντας βιβλία σ' ένα βιβλιοπωλείο με την επωνυμία Ντενίζ, στην αγορά του Μπεσίκτας. Ένα σημαντικό κομμάτι της δουλειάς μου ήταν να κυνηγάω τα κλεφτρόνια, που σχεδόν όλα ήταν μαθητές. Μια στις τόσες πηγαίναμε με το αυτοκίνητο του αφεντικού μου του Ντενίζ στο Τζαγάλογλου ν' αγοράσουμε βιβλία. Με συμπαθούσε το αφεντικό, που έβλεπε ότι δεν ξεχνούσα ποτέ τα ονόματα των συγγρα-

φέων και των εκδοτικών οίκων· μου επέτρεπε να δανείζομαι βιβλία και να τα διαβάζω στο σπίτι. Διάβασα πολλά βιβλία εκείνο το καλοκαίρι: νεανικά μυθιστορήματα, *Ταξίδι στο κέντρο της Γης* του Ιουλίου Βερν, ιστορίες του Έντγκαρ Άλλαν Πόε, ποιητικές συλλογές, ιστορικά μυθιστορήματα που έγραφαν για τις περιπέτειες των Οθωμανών πολεμιστών κι ένα βιβλίο για τα όνειρα. Ένα κείμενο σ' αυτό το βιβλίο μου άλλαξε τη ζωή.

Στο μαγαζί έρχονταν καμιά φορά και οι συγγραφείς φίλοι του βιβλιοπώλη Ντενίζ. Όταν με σύστηνε, το αφεντικό άρχισε να λέει ότι στο μέλλον θα γινόμουν συγγραφέας. Εγώ πρώτος του είχα μιλήσει γι' αυτό τ' όνειρό μου, γιατί δεν μπορούσα να κρατήσω το στόμα μου κλειστό. Σε λίγο καιρό, επηρεασμένος από το αφεντικό, είχα αρχίσει να το σκέφτομαι κι εγώ στα σοβαρά.

Η ΜΗΤΕΡΑ ΜΟΥ δεν ήταν ικανοποιημένη από τα λεφτά που μου έδινε ο βιβλιοπώλης. Τα λεφτά που έβγαζα ως πωλητής έπρεπε να καλύπτουν τουλάχιστον τα έξοδα του φροντιστηρίου μου. Μετά την εξαφάνιση του πατέρα μου, με τη μητέρα μου είχαμε γίνει πολύ καλοί φίλοι. Γελούσε, λες κι ήταν αστείο, με την απόφασή μου να γίνω συγγραφέας. Πρώτα έπρεπε να πάω σ' ένα καλό πανεπιστήμιο.

Μια μέρα, μόλις γύρισα από το σχολείο, όταν από παρόρμηση κοίταξα στην ντουλάπα και στα συρτάρια του υπνοδωματίου των γονιών μου, είδα ότι τα πουκάμισα και τα πράγματα του πατέρα μου δεν υπήρχαν πια. Στο δωμάτιο όμως υπήρχε ακόμα η μυρωδιά από τον καπνό και την κολόνια του. Με τη μητέρα μου δεν μιλούσαμε ποτέ για κείνον, και θαρρείς η εικόνα του χανόταν γρήγορα κι αυτή από τα μάτια μου.

Στις αρχές του καλοκαιριού, όταν τελείωσα τη δεύτερα λυκείου, από την Ιστανμπούλ μετακομίσαμε στην Γκέμπζε. Θα μέναμε στο παράσπιτο, στον κήπο του σπιτιού του συζύγου της θείας μου, χωρίς να πληρώνουμε ενοίκιο. Αν μάζευα λεφτά κάνοντας τη δουλειά

που μου υπέδειξε ο θείος μου στο πρώτο μισό του καλοκαιριού, μετά τον Ιούλιο θα μπορούσα να πουλάω βιβλία στο βιβλιοπωλείο Ντενίζ στο Μπεσίκτας, να πηγαίνω στο φροντιστήριο και να προετοιμάζομαι για την επόμενη χρονιά, τις εισαγωγικές στο πανεπιστήμιο. Ξέροντας ότι λυπόμουν επειδή φεύγαμε από το Μπεσίκτας, το αφεντικό μου Ντενίζ μου είπε ότι, αν ήθελα, τις καλοκαιρινές νύχτες θα μπορούσα να κοιμάμαι στο βιβλιοπωλείο.

Η δουλειά που μου είχε βρει ο θείος μου ήταν να φυλάω το χωράφι του, κερασιές και ροδακινιές, έξω από την Γκέμπζε. Έχοντας δει στο χωράφι μια κρεβατίνα μ' ένα παλιό τραπέζι από κάτω, νόμιζα ότι θα είχα χρόνο στη διάθεσή μου να κάθομαι και να διαβάζω, αλλά έκανα λάθος. Ήταν η εποχή του κερασιού· σμήνη ολόκληρα τα κοράκια, φασαριόζικα και θρασύτατα, έπεφταν με μανία στα κλαδιά, ενώ παιδιά κι εργάτες από τη μεγάλη οικοδομή δίπλα στο χωράφι έμπαιναν να κλέφουν φρούτα και λαχανικά.

Στον κήπο κοντά στο χωράφι άνοιγαν ένα πηγάδι. Πήγαινα καμιά φορά και κοίταζα τον μάστορα πηγαδά να σκάβει τη γη βαθιά με φτυάρι και κασμά, και τους δυο βοηθούς του να τραβάνε πάνω το χώμα που έβγαζε και να τ' αδειάζουν.

Το ξύλινο μάγκανο βογκούσε ευχάριστα όταν κρατούσαν οι δύο βοηθοί τις μανιβέλες του και τις γύριζαν· άδειαζαν σ' ένα καρότσι τον κουβά με το χώμα που έστελνε από κάτω ο πηγαδάς. Έπειτα, ενώ ο ένας, ο συνομήλικός μου, πήγαινε ν' αδειάσει το καρότσι, ο άλλος,

ο μεγαλύτερος και ψηλότερος, φώναζε: «Έρχεται!ι!» κι έστελνε τον κουβά κάτω στον πηγαδά.

Τη μέρα ο μάστορας σπάνια ανέβαινε πάνω. Για πρώτη φορά τον είδα ένα μεσημέρι στο διάλειμμα. Κάπνιζε. Ήταν ψηλός σαν τον πατέρα μου, ωραίος, λεπτός. Δεν ήταν όμως ήρεμος, γελαστός όπως εκείνος, ήταν θυμωμένος. Μάλωνε συχνά τους βοηθούς του. Με το σκεπτικό ότι δεν θα ήθελαν οι βοηθοί να είμαι εκεί όταν τους μάλωνε, όποτε ήταν επάνω ο μάστορας, δεν πλησίαζα πολύ στο πηγάδι.

Μια μέρα στα μέσα του Ιουνίου, από το μέρος του πηγαδιού ακούστηκαν χαρούμενες φωνές και πυροβολισμοί. Πλησίασα: είχαν βρει νερό στο πηγάδι, κι ο οικοπεδούχος, ένας άντρας από τη Ρίζε της Μαύρης Θάλασσας, είχε έρθει τρέχοντας μόλις έμαθε τα νέα κι απ' τη χαρά του πυροβολούσε στον αέρα. Μου μύρισε γλυκιά μυρωδιά μπαρούτης. Ο οικοπεδούχος έδωσε στον μάστορα και στους βοηθούς το ρεγάλο τους. Θα χρησιμοποιούσε το νερό από το πηγάδι στις οικοδομές που θα έχτιζε στο οικόπεδο. Τότε, το δίκτυο του νερού δεν είχε φτάσει ακόμα σ' αυτή την περιοχή της Γκέμπζε.

Τις επόμενες μέρες δεν άκουσα τον μάστορα να μάλωνει τους βοηθούς του. Ένα κάρο έφερε τσιμέντο και μερικά σίδερα, κι ένα απόγευμα ο μάστορας έριξε μετόν γύρω γύρω στο στόμιο του πηγαδιού και μετά το έκλεισε μ' ένα σιδερένιο καπάκι. Τώρα που είχαν όλο καλύτερη διάθεση, πήγαινα όλο και πιο κοντά τους, χωνόμουν ανάμεσά τους.

Ένα άλλο απόγευμα πλησίασα στο πηγάδι, νομίζο-

ντας ότι δεν ήταν κανείς εκεί. Ανάμεσα στις κερασιές και τις ελιές φάνηκε ο μάστορας Μαχμούτ. Κρατούσε ένα εξάρτημα του μοτέρ που είχε εγκαταστήσει στο πηγάδι.

«Σ' ενδιαφέρει, βλέπω, αυτή η δουλειά, έτσι, νεαρέ!»

Μου ῥθαν στον νου οι ῥρωες του Ιουλίου Βερν που ἔμπαιναν από τη μια ἄκρη του κόσμου κι ἔβγαιναν από την ἄλλη.

«Θα σκάψω ἕνα πηγάδι κάπου στα περὶχωρα του Κιουτσιούκτσεκμετζε. Ετούτοι δω, τα τσιράκια μου, σταματάνε· να σε πάρω μαζί μου;»

Όταν εἶδε ὅτι μπερδεύτηκα, μου εἶπε ὅτι ἕνας καλὸς βοηθὸς πηγαδὰ ἔβγαζε μεροκάματο τέσσερις φορές μεγαλύτερο απ' αὐτὸ ενός φύλακα μποστανιού. Σε δέκα μέρες θα τελειώναμε· αμέσως μετὰ θα γύριζα σπίτι μου.

«Δεν θα σου το επιτρέψω σε καμιὰ περίπτωση!» μου απάντησε ἡ μάνα μου ὅταν της το ῥπα. «Δεν θα γίνεις πηγαδὰς εσύ, θα πας πανεπιστήμιο».

Ἐλα ὁμως που μου εἶχε μπει στο μυαλό να κερδίσω γρήγορα λεφτά! Επέμενα να λέω στη μητέρα μου ὅτι σε δυο βδομάδες θα μπορούσα να βγάλω τα λεφτά που μου ἔδινε σε δυο μήνες ο θεῖος μου για να του φυλάω το μποστάνι, ὅτι ἔτσι θα εἶχα περισσότερο χρόνο να μελετήσω για τις εισαγωγικές, για το φροντιστήριο και για τα βιβλία που ἤθελα να διαβάσω. Ἐφτασα, μάλιστα, στο σημεῖο ν' απειλήσω την καημένη μου τη μανούλα:

«Αν δεν μ' αφήσεις, θα το σκάσω» της εἶπα.

«Αν θέλει το παιδί να δουλέψει και να κερδίσει λεφτά, μην του κόβεις τα φτερά» της εἶπε ο θεῖος μου. «Ἄσε να ρωτήσω να μάθω ποιος εἶν' αὐτὸς ο πηγαδὰς».

Ο δικηγόρος θείος μου, η μητέρα μου κι ο πηγαδάς μάστορας Μαχμούτ συναντήθηκαν χωρίς εμένα στο γραφείο του, στο κτίριο του δημαρχείου. Μεταξύ τους συμφώνησαν ότι όχι εγώ, αλλά ένας άλλος βοηθός θα κατέβαινε στο πηγάδι. Ο θείος μου μού είπε πόσο θα ήταν το μεροκάματό μου. Στο σπίτι, σε μια παλιά μικρή βαλίτσα του πατέρα μου έβαλα τα πουκάμισά μου, ένα ζευγάρι αθλητικά παπούτσια που τα φορούσα στο μάθημα της γυμναστικής.

Έβρεχε εκείνη τη μέρα, κι η ώρα που θα παίρναμε την καμιονέτα να μας πάει εκεί όπου θα σκάβαμε το πηγάδι δεν έλεγε να 'ρθεί. Η μητέρα μου έβαλε αρκετές φορές τα κλάματα στο μονόχωρο σπιτάκι μας με την τρύπια σκεπή· μου είπε ν' αλλάξω γνώμη, ότι θα της έλειπα πολύ, ότι κάναμε κάτι λάθος κι όλο αυτό επειδή είχαμε μείνει άφραγκοι.

«Σε καμιά περίπτωση δεν θα κατέβω στο πηγάδι» της είπα καθώς έβγαινα από το σπίτι με τη βαλιτσούλα στο χέρι, ύφος αποφασιστικό, διάθεση χιουμοριστική, κεφάλι στητό, σαν τον πατέρα μου όταν πήγαινε στο δικαστήριο.

Η καμιονέτα περίμενε στην άδεια αλάνα πίσω από το μεγάλο παλιό τζαμί. Με το τσιγάρο στο χέρι, όταν με είδε να πλησιάζω ο μάστορας Μαχμούτ, χαμογελώντας σαν δάσκαλος, κοίταξε προσεκτικά τα ρούχα μου, τα βήματά μου, τη βαλίτσα μου.

«Μπες μέσα, κάθισε· φεύγουμε τώρα» είπε. Κάθισα ανάμεσα στον οδηγό του οικοπεδούχου, που μας είχε προσλάβει για ν' ανοίξουμε το πηγάδι, και τον πηγαδά. Στη διαδρομή, για μια ώρα, δεν μιλήσαμε καθόλου.

Περνώντας τη Γέφυρα του Βοσπόρου, κοίταξα με προσοχή αριστερά και κάτω, την πόλη, το σχολείο μου, το λύκειο Καμπάτας: προσπαθούσα να διακρίνω γνώριμα κτίρια.

«Μην ανησυχείς, η δουλειά μας θα τελειώσει γρήγορα» είπε ο μάστορας Μαχμούτ, «θα σου μείνει χρόνος και για το φροντιστήριό σου».

Μου άρεσε που η μητέρα μου κι ο θεός μου του είχαν μιλήσει για τα προβλήματά μου: ένιωσα ότι μπορούσα να του έχω εμπιστοσύνη. Όταν περάσαμε τη γέφυρα, μπλέξαμε στην κίνηση και τελικά καταφέραμε να βγούμε από την πόλη όταν ο ήλιος, στη δύση απέναντί μας, κάρφωνε τις καυτές ακτίνες του στα μάτια μας.

Μην μπερδευτεί ο σημερινός αναγνώστης διαβάζοντας ότι βγήκαμε από την πόλη! Τότε ο πληθυσμός της Ιστανμπούλ ήταν πέντε εκατομμύρια κι όχι δεκαπέντε όπως είναι σήμερα που σας διηγούμαι αυτή την ιστορία. Τα σπίτια αραίωναν, μίκραιναν, φτώχαιναν μόλις βγαίναμε λίγο έξω από τα τείχη της πόλης, άρχιζαν τα εργοστάσια, τα βενζινάδικα, τα λίγα ξενοδοχεία.

Βγήκαμε από τον κεντρικό δρόμο όταν έπεφτε το σκοτάδι, έχοντας ακολουθήσει για ένα διάστημα τις γραμμές του τρένου. Περάσαμε τη λίμνη Μπουγιούκ-τσεκμετζε. Κάνα-δυο φορές είδα κυπαρίσσια: νεκροταφεία: τοίχους από μπετόν: άδειες αλάνες... Τις περισσότερες φορές δεν φαινόταν τίποτα, και παρόλο που κοίταξα με πολλή προσοχή, δεν καταλάβαινα πού ήμασταν. Άλλοτε βλέπαμε τα πορτοκαλί φώτα του παραθύρου μιας οικογένειας που είχε καθίσει για φαγητό,

άλλοτε τις λάμπες νέον ενός εργοστασίου. Έπειτα ανεβήκαμε μια ανηφόρα. Κάπου μακριά έπεσαν κεραυνοί, ο ουρανός φωτίστηκε, αλλά δεν φωτίστηκε καθόλου η γη που διασχίζαμε, οι έρημες περιοχές. Καμιά φορά, σ' ένα φως, που δεν ήξερα από πού ερχόταν, έβλεπα μια ατέλειωτη χέρσα γη, κτήματα χωρίς ανθρώπους, χωρίς δέντρα· έπειτα από λίγο τα έχανα όλα στο σκοτάδι.

Πολύ αργότερα, σταματήσαμε κάπου στην ερημιά. Επειδή τριγύρω δεν υπήρχε ούτε ένα φως ούτε μια λάμπα ούτε ένα σπίτι· νόμισα ότι η παλιά καμιονέτα είχε πάθει βλάβη.

«Για έλα να δώσεις ένα χεράκι να ξεφορτώσουμε» είπε ο μάστορας Μαχμούτ.

Ξεφορτώσαμε τα ξύλα, τα εξαρτήματα του μάγκανου, τα πιάτα και τα κατσαρολικά μας, δυο σελτέδες τυλιγμένους με σχοινί, σακούλες από χοντρό πλαστικό με τον εξοπλισμό μας μέσα, τα εργαλεία μας. Όταν ο οδηγός μάς ευχήθηκε «Καλή συνέχεια» κι έφυγε με την καμιονέτα του, συνειδητοποίησα ότι στεκόμασταν μες στο μαύρο σκοτάδι και θορυβήθηκα. Κάπου μακριά έπεφταν αστραπές, αλλά πίσω μας ο ουρανός ήταν καθαρός και τ' αστέρια έλαμπαν με όλη τους τη δύναμη. Ακόμα πιο μακριά έβλεπα σαν κίτρινη ομίχλη την αντανάκλαση στα σύννεφα από τα φώτα της Ιστανμπούλ.

Το χώμα ήταν υγρό από τη βροχή, σε κάποια μέρη βρεγμένο. Αφού φάξαμε στο πλάτωμα, βρήκαμε ένα στεγνό κομμάτι γης. Μεταφέραμε τα πράγματά μας εκεί.

Ο μάστορας προσπαθούσε να στήσει τη σκηνή με τα κοντάρια που κατεβάσαμε από την καμιονέτα, αλλά δεν

τα κατάφερε. Έπρεπε να τεντώσει τα σχοινιά, να καρφώσει τους μικρούς πασσάλους, αλλά μες στη νύχτα είχαν χαθεί τα πάντα. Στο σκοτάδι όλα μέσα μου ήταν ένας γόρδιος δεσμός. «Από κει κράτα το, όχι από δω» φώναζε ο μάστορας Μαχμούτ.

Ακούσαμε το χουχούτισμα μιας κουκουβάγιας. «Μα πρέπει να στήσουμε τη σκηνή;» αναρωτήθηκα, «αφού η βροχή σταμάτησε», αλλά σεβάστηκα την απόφαση του αφεντικού μου. Το βαρύ ύφασμα της σκηνής μύριζε υγρασία, έπεφτε και μας πλάκωνε σαν τη νύχτα, δεν στεκόταν στη θέση του.

Καταφέραμε και στήσαμε τη σκηνή πολύ μετά τα μεσάνυχτα, έπειτα στρώσαμε τους σελτέδες. Τα σύννεφα της καλοκαιρινής βροχής είχαν παραχωρήσει τη θέση τους σε μια νύχτα με λαμπερά αστέρια. Όταν από κάπου κοντά άκουσα το τραγούδι ενός τζίτζικα, ηρέμησα. Μόλις ξάπλωσα, αποκοιμήθηκα αμέσως.

ΟΤΑΝ ΕΥΠΝΗΣΑ, ήμουν μόνος στη σκηνή. Μια μέλισσα βούιζε. Σηκώθηκα και βγήκα έξω. Ο ήλιος ήταν ήδη ψηλά, το φως του δυνατό, τόσο που ένιωσα τα μάτια μου βαριά από τη δύναμή του.

Ήμουν κάπου ψηλά, σε μια ολότελα επίπεδη έκταση. Η γη από τ' αριστερά μου προς τα νοτιοανατολικά απομακρυνόταν κατηφορίζοντας με κατεύθυνση την Ιστανμπούλ. Κάτω χαμηλά, ένα-δυο πράσινα και κιτρινωπά όπως φαίνονταν από μακριά καλαμποκοχώραφα, σταροχώραφα, ακαλλιέργητες επιφάνειες και άγωνα, βραχώδη κομμάτια γης. Στην πεδιάδα έβλεπα τα σπίτια μιας μικρής κωμόπολης, ένα τζαμί. Ένας λόφος μες στη μέση μού περιόριζε το οπτικό πεδίο και δεν μπορούσα να καταλάβω πόσο μεγάλη ήταν η περιοχή.

Πού ήταν ο μάστορας Μαχμούτ; Από τον ήχο μιας σάλπιγγας που έφερε ο αέρας, κατάλαβα ότι τα μολυβιά κτίρια πέρα από την κωμόπολη ήταν στρατόπεδο. Ακόμα πιο πέρα ήταν μερικά μενεξελιά βουνά. Κάποια στιγμή, θαρρείς, ολόκληρος ο κόσμος βυθίστηκε σε μια σιωπή βγαλμένη μέσα από τις αναμνήσεις. Ήμουν ευχαριστημένος επειδή ήμουν εδώ, μακριά από την Ισταν-

μούλ, μακριά απ' όλους, επειδή κέρδιζα τη ζωή μου μόνος μου.

Από το ίσωμα ανάμεσα στην κωμόπολη και το στρατόπεδο ήρθε ο ήχος της σφυρίχτρας ενός τρένου. Κοιτάζοντας προσεκτικά είδα τα βαγόνια που κατευθύνονταν προς την Ευρώπη. Το τρένο πλησίασε λίγο προς τη δική μας άδεια επίπεδη έκταση, ξαφνικά έκανε έναν κομφό ελιγμό και σταμάτησε στον σταθμό.

Έπειτα από λίγο είδα τον μάστορα να έρχεται από την κωμόπολη. Στην αρχή περπατούσε πάνω στον δρόμο, έπειτα, από στροφή σε στροφή, για να κόψει δρόμο, άρχισε να περνάει μέσα από τις άδειες εκτάσεις και τα χωράφια.

«Έφερα νερό» είπε. «Έλα, φτιάξε μου ένα τσάι».

Κι ενώ έβραζα το τσάι στη μικρή γκαζιέρα Άιγκαζ, η καμιονέτα της προηγούμενης μέρας έφερε τον οικοπεδούχο, τον Χαϊρί μπέη. Από την καρότσα της καμιονέτας κατέβηκε ένας νεαρός λίγο μεγαλύτερος από μένα. Απ' όσα είπαν, κατάλαβα ότι ο νεαρός, που τον έλεγαν Αλί, ήταν στη δούλεψη του ιδιοκτήτη, ότι στη θέση του βοηθού από την Γκέμπζε, που την τελευταία στιγμή άλλαξε γνώμη και δεν ήρθε, θα κατέβαινε αυτός στο πηγάδι.

Ο μάστορας με το αφεντικό περπάτησαν για αρκετή ώρα μια πάνω μια κάτω. Το οικόπεδο ήταν μεγαλύτερο από δέκα στρέμματα, αλλού ήταν γυμνό, αλλού γεμάτο πέτρες και χόρτα. Το αεράκι ερχόταν από κει που περπατούσαν το αφεντικό κι ο πηγαδάς. Τους ακούγαμε να συζητάνε, να μην μπορούν να πάρουν μια από-

φραση, ακόμα κι όταν βρέθηκαν στην πιο μακρινή γωνιά του οικοπέδου. Λίγο αργότερα τους πλησίασα. Ο υφαντουργός Χαϊρί μπέη ήθελε σε τούτη τη χέρσα γη να χτίσει ένα εργοστάσιο κατασκευής και βαφής υφασμάτων. Χρειαζόταν πολύ νερό γι' αυτή τη δουλειά, η οποία είχε μεγάλη ζήτηση από τους μεγάλους εξαγωγείς έτοιμων ενδυμάτων.

Ο Χαϊρί μπέη είχε αγοράσει πολύ φτηνά το κομμάτι αυτό της γης. Δεν είχε ούτε ρεύμα ούτε νερό. Αν βρίσκαμε νερό, θα μας έδινε πολλά λεφτά. Κι αν έτρεχε νερό, οι πολιτικοί, με τους οποίους ήταν φίλος, θα του έφεραν και ρεύμα. Εδώ, αργότερα, θα χτιζόταν το άρτιο εργοστασιακό συγκρότημα του Χαϊρί μπέη –έφερε μια φορά και μας έδειξε τα σχέδια– με βαφεία, πλυντήρια, αποθήκες, ένα κομψό κτίριο διοίκησης, ακόμα και τραπεζαρία. Στο βλέμμα του μάστορα Μαχμούτ έβλεπα κατανόηση κι ενδιαφέρον για τα σχέδια του Χαϊρί μπέη, στην πραγματικότητα όμως και τους δυο μάς ενδιέφεραν τα δώρα κι οι αμοιβές που υποσχόταν ο οικοπεδούχος ότι θα μας έδινε αν βρίσκαμε νερό.

«Ο Θεός βοηθός! Είθε ο Μεγαλοδύναμος να σας ευλογήσει με χέρια γερά και βλέμμα αετίσιο» είπε ο Χαϊρί μπέη, σαν να ξεπροβόδιζε οθωμανικό στρατό στη μάχη. Όταν η καμιονέτα χανόταν, έγειρε από το παράθυρο και μας κούνησε το χέρι.

Τη νύχτα, επειδή το ροχαλητό του μάστορά μου δεν μ' άφηνε να κοιμηθώ, έβγαλα το κεφάλι μου έξω από τη σκηνή. Τα φώτα της κωμόπολης δεν φαίνονταν· ο ουρανός είχε ένα μπλε σκούρο χρώμα, μα το λαμπύρισμα των

αστεριών σαν να 'χε βάψει το σύμπαν πορτοκαλί. Κι εμείς, θαρρείς, σ' αυτό το σύμπαν, καθισμένοι πάνω σ' ένα τεράστιο πορτοκάλι, προσπαθούσαμε να κοιμηθούμε στο σκοτάδι. Αντί ν' ανέβουμε στον ουρανό και να βρεθούμε στο λαμπύρισμα των αστεριών, ονειρευόμασταν να μπούμε μέσα στο χρώμα πάνω στο οποίο κοιμόμασταν· ήταν σωστό αυτό;